

**ГЕНЕРАЛЬНА ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ**

**ПАШУТІНА Віолетта Юрївна**

УДК 347.132.142

**ЗЛОВЖИВАННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ:  
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне право;  
міжнародне приватне право

**АВТОРЕФЕРАТ**  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата юридичних наук

**Київ – 2014**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права та процесу факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

**Науковий керівник** кандидат юридичних наук, доцент  
**КРАСИЦЬКА Лариса Василівна,**  
Донецький національний університет,  
доцент кафедри цивільного права і процесу

**Офіційні опоненти** доктор юридичних наук, доцент  
**КРАВЧУК Володимир Миколайович,**  
Львівський окружний адміністративний суд, суддя

кандидат юридичних наук, доцент  
**ЗОЗУЛЯК Ольга Ігорівна,**  
Юридичний інститут  
Прикарпатського національного університету  
імені Василя Стефаника,  
доцент кафедри цивільного права

Захист відбудеться «20» жовтня 2014 р. об 11 годині на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д 26.730.02 Національної академії прокуратури України за адресою: 04050, м. Київ, вул. Мельникова, 81-б.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії прокуратури України за адресою: 04050, м. Київ, вул. Мельникова, 81-б.

Автореферат розісланий «18» вересня 2014 р.

**Учений секретар**  
**спеціалізованої вченої ради**

**О. В. Київець**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** В умовах глобалізації фінансових ринків та лібералізації руху капіталів успішна діяльність господарських товариств постає рушійною силою розвитку ринкової економіки та засобом посилення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках. Зловживання корпоративними правами негативно впливає на діяльність господарських товариств та, як наслідок, на економічний розвиток держави. Сучасний стан вітчизняного корпоративного сектору характеризується зростанням кількості корпоративних конфліктів, у яких активну участь беруть недобросовісні учасники, що зловживають своїми корпоративними правами, намагаючись реалізувати наміри, пов'язані із завданням шкоди правам та інтересам господарського товариства, корпоративним шантажем, незаконним поглинанням та захопленням, отриманням конкурентних переваг тощо.

Чинне цивільне законодавство України не містить поняття «зловживання корпоративними правами», тому для його визначення застосовують загальну норму про неприпустимість зловживання цивільними правами, закріплену в частині 3 статті 13 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 (далі – ЦК України). Застосування у практичній діяльності положень законодавства про зловживання корпоративними правами ускладнюється також тим, що поняття «зловживання цивільними правами» взагалі не визначено законодавцем, а щодо змістовної характеристики корпоративних прав тривалий час в юридичній літературі точаться дискусії. Як наслідок, у процесі правозастосовної діяльності виникають питання кваліфікації поведінки як зловживання корпоративними правами, визначення правових наслідків зловживання корпоративними правами і, відповідно, застосування правових санкцій до осіб, які зловживають корпоративними правами.

Українська доктрина цивільного права більше уваги приділила дослідженню корпоративних прав *per se*. Зокрема, йдеться про роботи І.В. Спасибо-Фатєєвої «Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин» (2000 р.), В.М. Кравчука «Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах» (2010 р.), О.В. Регурецької «Охорона прав акціонерів у цивільному праві» (2005 р.), С.С. Кравченка «Юридична природа прав учасників господарських товариств» (2007 р.), І.Б. Саракун «Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств (цивільно-правовий аспект)» (2007 р.) та інших правників. Окремі проблеми здійснення суб'єктивних цивільних прав були предметом наукових досліджень М.О. Стефанчука «Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав» (2006 р.), Д.В. Горбася «Здійснення суб'єктивних цивільних прав фізичних осіб: поняття, способи, межі» (2009 р.). Проте, не зважаючи на певні теоретичні напрацювання у сфері зловживання корпоративними правами, залишаються невирішеними питання щодо поняття та правової природи, форм, видів та правових наслідків зловживання корпоративними правами. Це зумовлює актуальність дослідження цивільно-правових аспектів зловживання корпоративними правами.

Теоретичною основою дослідження стали наукові висновки та положення, сформульовані такими вченими-правниками, як М.М. Агарков, М. Байєрс, М.Й. Бару, В.А. Белов, С.М. Братусь, В.А. Васильєва, О.М. Вінник, О.В. Волков, Д.В. Горбась, В.П. Грибанов, О.С. Губар, В. Джонс, Ю.М. Жорнокуй, О.Р. Кібенко,

В.М. Коссак, О.О. Кот, С.С. Кравченко, В.М. Кравчук, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць, М.С. Малейн, Д.І. Мейер, Є.О. Мічурін, І.Б. Новицький, Й.О. Покровський, Т.Т. Полянський, С.Д. Радченко, О.В. Регурецька, О.Я. Рогащ, І.Б. Саракун, І.В. Спасибо-Фатєєва, Р.О. Стефанчук, М.О. Стефанчук, І.Т. Тарасов, І.А. Тімаєва, Д.А. Токарьов, М.М. Хміль, Л. Чантурія, О.В. Чернокальцева, Р.Б. Шишка, Х.-Й. Шрамм, В.С. Щербина, Т.С. Яценко та інші.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертацію виконано відповідно до п.п. 6.8.1 «Підвищення ефективності заходів із протидії економічній злочинності» Пріоритетних напрямків наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2010-2014 роки, затверджених наказом ХНУВС від 28 грудня 2010 р., і спрямовано на вирішення завдань, визначених Концепцією Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 № 641-р.

**Мета і задачі дослідження.** Мета дисертаційного дослідження полягає в розробці теоретичних положень цивільно-правового регулювання відносин, що виникають унаслідок зловживання корпоративними правами, та підготовці пропозицій з удосконалення чинного цивільного законодавства України щодо неприпустимості зловживання корпоративними правами і рекомендацій для правозастосовної практики, спрямованих на захист прав та інтересів суб'єктів корпоративних відносин від зловживання корпоративними правами.

Відповідно до вказаної мети поставлено такі **задачі**:

- визначити гносеологічні засади становлення поняття «зловживання корпоративними правами»;
- з'ясувати поняття та правову природу зловживання корпоративними правами;
- встановити форми та види зловживання корпоративними правами;
- визначити правові наслідки зловживання корпоративними правами;
- сформулювати пропозиції з удосконалення цивільного законодавства щодо запобігання та протидії зловживанню корпоративними правами;
- провести порівняльно-правовий аналіз положень законодавства України та інших держав щодо неприпустимості зловживання корпоративними правами.

**Об'єктом дослідження** є цивільні правовідносини, що виникають у разі зловживання учасниками корпоративних відносин належними їм корпоративними правами.

**Предметом дослідження** є наукові погляди, ідеї, концепції та теорії, нормативно-правові акти України та практика їх застосування, зарубіжне законодавство щодо зловживання корпоративними правами.

**Методи дослідження.** У процесі дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Діалектичний метод дозволив розглянути відносини, що складаються у разі зловживання корпоративними правами, у їх розвитку та взаємозв'язку. Поєднання логічного та історико-правового методів дало змогу дослідити виникнення та формування понять «зловживання правом», «корпоративні права», «зловживання корпоративними правами». За допомогою формально-логічного методу виявлено суперечності у

понятійному апараті, який застосовується в теорії цивільного права та нормах права. Метод аналізу та синтезу застосовувався під час дослідження правової природи зловживання корпоративними правами; абстрагування та узагальнення – у процесі розроблення дефініцій правових понять; формально-юридичний – для формулювання законодавчих пропозицій. За допомогою системно-структурного аналізу було досліджено класифікацію форм та видів зловживання корпоративними правами. Застосування порівняльно-правового методу дозволило проаналізувати норми цивільного законодавства України і зарубіжних країн та розробити пропозиції з удосконалення чинного цивільного законодавства України.

**Емпіричну базу дослідження** склали нормативно-правові акти України та іноземних держав, матеріали та узагальнення судової практики щодо розгляду корпоративних спорів, спричинених зловживанням корпоративними правами.

**Наукова новизна одержаних результатів** полягає в тому, що дисертація є першим в українській доктрині цивільного права теоретичним дослідженням цивільно-правових аспектів зловживання корпоративними правами. На підставі дослідження сформульовано висновки та пропозиції, що містять елементи наукової новизни і відображають основні положення дисертації, які виносяться на захист.

*Уперше:*

– визначено поняття «зловживання корпоративними правами» як здійснення учасником (акціонером) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права у формі дії або бездіяльності з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам господарського товариства (шикана) або з іншими недобросовісними намірами (зловживання корпоративними правами в інших формах), у результаті чого завдається шкода або створюється реальна загроза завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства;

– обґрунтовано, що при зловживанні корпоративними правами недобросовісність необхідно розглядати одночасно у двох значеннях: 1) недобросовісність в об'єктивному значенні, коли учасник (акціонер) господарського товариства, здійснюючи корпоративні права, порушує принцип добросовісності; 2) недобросовісність у суб'єктивному значенні, коли, зловживаючи корпоративними правами, учасник (акціонер) господарського товариства усвідомлює, що його поведінка завдає шкоди або створює реальну загрозу завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства;

– обґрунтовано, що зловживання корпоративними правами є самостійним видом правової поведінки, який має характер *sui generis*; це пояснюється тим, що він має одночасно ознаки як правомірної, так і неправомірної поведінки. У разі зловживання корпоративними правами учасник (акціонер) господарського товариства одночасно: 1) реалізує своє суб'єктивне корпоративне право, тобто така поведінка відповідає приписам юридичних норм, що не дозволяє віднести зловживання корпоративними правами до правопорушення; 2) завдає шкоди або створює загрозу завдання такої шкоди правам та інтересам господарського товариства, що не дозволяє віднести зловживання корпоративними правами до правомірної поведінки;

– розглянуто зловживання корпоративними правами як складний юридичний факт, що є підставою виникнення охоронних правовідносин між учасником

(акціонером) господарського товариства, який зловживає корпоративними правами, та господарським товариством, правам та інтересам якого завдається шкода або створюється реальна загроза завдання шкоди;

– виокремлено форми зловживання корпоративними правами залежно від недобросовісного наміру учасника (акціонера) господарського товариства з метою спрощення правової кваліфікації недобросовісного здійснення корпоративних прав: 1) зловживання корпоративними правами з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам господарського товариства (шикана); 2) зловживання корпоративними правами з наміром корпоративного шантажу; 3) зловживання корпоративними правами з наміром незаконного поглинання та захоплення; 4) зловживання корпоративними правами з іншими недобросовісними намірами;

– запропоновано класифікацію видів зловживання корпоративними правами залежно від сфери здійснення корпоративних прав: 1) зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з участю в управлінні господарським товариством; 2) зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з контролем діяльності господарського товариства; 3) зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з участю в розподілі прибутку господарського товариства.

*Удосконалено:*

– перелік ознак, які дозволяють кваліфікувати поведінку учасника (акціонера) господарського товариства як зловживання корпоративними правами; такими ознаками є наступні: 1) здійснення будь-якого суб'єктивного корпоративного права у формі дії або бездіяльності; 2) недобросовісність, що полягає в наявності виключного наміру завдати шкоди правам та інтересам господарського товариства (шикана) або інших недобросовісних намірів; 3) завдання шкоди або створення реальної загрози завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства.

*Дістали подальшого розвитку:*

– твердження щодо необхідності законодавчого закріплення норми про неприпустимість зловживання корпоративними правами; запропоновано відповідні зміни до ст. 10 Закону України від 19.09.1991 «Про господарські товариства» та ст. 27<sup>1</sup> Закону України від 17.09.2008 «Про акціонерні товариства»;

– положення про те, що загальними правовими наслідками зловживання корпоративними правами є право суду зобов'язати особу припинити зловживання корпоративними правами та обов'язок суду відмовити в захисті корпоративного права особи, яка зловживає корпоративними правами;

– твердження, що до правових наслідків зловживання корпоративними правами не є доцільним відносити спонукання до вчинення дій, позбавлення корпоративного права, недійсність рішення загальних зборів учасників (акціонерів) товариства, зважаючи на те, що такі наслідки не сприятимуть захисту прав учасників корпоративних відносин.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає в тому, що сформовані в дисертації положення та висновки можуть бути використані: у правотворчій діяльності, спрямованій на вдосконалення законодавства для запобігання та протидії зловживанню корпоративними правами; у правозастосовній діяльності для забезпечення уніфікованості в застосуванні законодавства щодо правових наслідків

зловживання корпоративними правами і визначенні правової кваліфікації поведінки учасників (акціонерів) господарського товариства як зловживання корпоративними правами; у навчальному процесі під час занять з навчальних дисциплін «Цивільне право», «Корпоративне право» та підготовки відповідних навчальних посібників і підручників; у науково-дослідній діяльності як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних та галузевих досліджень правовідносин, що складаються при зловживанні корпоративними правами.

**Апробація результатів дисертації.** Основні положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри цивільного права та процесу факультету права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ та оприлюднені на таких міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах: «Охорона корпоративних прав» (м. Івано-Франківськ, 1-2 жовтня 2010 р.); «Сімейний кодекс України в системі Європейського сімейного законодавства (до 10-ої річниці прийняття)» (м. Київ, 19 квітня 2012 р.); «Методологія дослідження проблем цивільного права та процесу» (м. Харків, 26 травня 2012 р.); «Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин» (м. Івано-Франківськ, 21-22 вересня 2012 р.); «Матвєєвські читання: актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права» (м. Київ, 19 жовтня 2012 р.); «Проблеми цивільного права та процесу» (м. Харків, 25 травня 2013 р.); «Корпоративні правочини» (м. Івано-Франківськ, 27-28 вересня 2013 р.).

**Публікації.** Основні результати дисертаційного дослідження викладено в семи наукових статтях, шість із яких опубліковано у фахових наукових юридичних виданнях України, одна вийшла друком у фаховому виданні іноземної держави, та у п'яти тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях і семінарах.

**Структура дисертації** обумовлена метою та задачами дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел та одного додатку (на шести сторінках). Загальний обсяг рукопису становить 232 сторінки, з яких список використаних джерел (256 найменувань) – 30 сторінок.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, його задачі, об'єкт, предмет, методи, емпіричну базу, викладено наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, наведено дані про їх апробацію та публікації автора.

**Розділ 1. «Гносеологічні засади дослідження поняття «зловживання корпоративними правами»** складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Становлення поняття «зловживання правом» у цивільному праві»* наведено періодизацію основних етапів становлення поняття «зловживання правом» у цивільному праві. Історія поняття «зловживання правом» сягає своїм корінням часів Стародавнього Риму (VIII ст. до н. е. – VIII ст. н. е.), коли діяв принцип *«malitiis non est indulgendum»* (лат. – зловживання непростачно). Під

впливом римського права поняття «зловживання правом» набуло подальшого розвитку в законодавчих актах Західної Європи (XVIII – XX ст.), в яких було сформульовано принцип: не допускається здійснення права тільки з метою завдання шкоди іншій особі (§ 226 Німецького цивільного укладення, ст. 2 Швейцарського цивільного укладення). За радянських часів та в перші роки незалежності України (1917 – 2003 рр.) поняття «зловживання правом» набуло політичного забарвлення, оскільки під зловживанням правом розумілось здійснення цивільних прав у супереч їх соціально-господарському призначенню (ст. 1 ЦК УСРР від 16.12.1922 ) та призначенню цих прав у соціалістичному суспільстві в період будівництва комунізму (ст. 5 ЦК УРСР від 18.07.1963 ). Наступний етап пов'язаний із законодавчим закріпленням поняття «зловживання правом» у частині 3 ст. 13 ЦК України (2004 р. – сьогодні), відповідно до якої не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах.

У доктрині права склалося як сприйняття концепції зловживання правом, так і заперечення його існування. У доктрині відстоюється позиція щодо визнання поняття «зловживання правом», зважаючи на те, що у разі зловживання правом порушуються не межі права, а принципи здійснення права, обґрунтовується можливість використання права «на зло». Розкриваються основні концептуальні підходи до розуміння сутності зловживання правом. Зокрема, зловживання правом розглядається як здійснення: 1) суб'єктивного цивільного права з виходом за межі його здійснення; 2) цивільного права всупереч його призначенню; 3) цивільного права, спрямоване на реалізацію незаконного інтересу або всупереч наявному в особи визнаному законом інтересу; 4) цивільного права з видимістю правомірності: зовні здійснення цивільного права є правомірним (форма) та водночас завдається шкода іншій особі (зміст); 5) цивільного права, з використанням розсуду у праві, у результаті чого завдається шкода іншій особі; 6) цивільного права всупереч загальним принципам права та моральним засадам суспільства.

На підтримання останнього підходу пропонується розглядати сутність зловживання правом через поняття «недобросовісність» як недобросовісне здійснення цивільних прав. Зловживання правом є недобросовісним в об'єктивному значенні, оскільки при зловживанні правом завжди порушується принцип добросовісності, під яким розуміється сформована в суспільстві та визнана законом, звичаєм, судовою практикою система уявлень про моральність поведінки осіб під час набуття, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав. Зловживання правом також є недобросовісним у суб'єктивному значенні, оскільки особа усвідомлює, що її поведінка завдає шкоди або створює реальну загрозу завдання шкоди іншій особі.

Проаналізовано основні доктринальні підходи до визначення місця зловживання правом серед інших видів правової поведінки. Відповідно до цих підходів зловживання правом вважається: 1) правопорушенням або особливим видом правопорушення; 2) правомірною поведінкою; 3) самостійним видом правової поведінки; 4) явищем правової дійсності, що трансформується з правомірного на протиправне; 5) таким явищем, що має внутрішню диференціацію на правомірне та протиправне зловживання правом.

Відстоюється позиція, що зловживання правом є самостійним видом правової поведінки. Зловживаючи правом, особа спирається на належне їй суб'єктивне цивільне право, тому таку поведінку не можна визнати протиправною. У результаті зловживання правом завдається шкода або створюється реальна загроза завдання шкоди правам та інтересам іншої особи, тому така поведінка не є правомірною. Правові наслідки зловживання правом є особливими (право суду зобов'язати особу припинити зловживання своїми правами, право суду відмовити в захисті цивільного права та інтересу особи та інші наслідки, встановлені законом), не пов'язані ні з мірою юридичної відповідальності, як у випадку правопорушення, ні із заходами заохочення, як у випадку стимулювання правомірної поведінки.

У підрозділі 1.2. «Розвиток поняття «корпоративні права» у цивільному праві» визначається, що правову категорію «корпоративні права» в Україні було вперше введено до ст. 6 Декрету Кабінету Міністрів України від 31.12.1992 «Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств» без визначення самого поняття корпоративних прав. Легальне визначення корпоративних прав уперше було сформульовано в Законі України від 28.12.1994 «Про оподаткування прибутку підприємств» і збережено в його подальших редакціях. Законодавець визначав корпоративні права як право власності на статутний фонд (капітал) юридичної особи або його частку (пай), включаючи певні правомочності. Нового змістовного наповнення категорія «корпоративні права» набула у зв'язку із прийняттям Господарського кодексу України від 16.01.2003 (далі – ГК України). Відповідно до положень ст. 167 ГК України корпоративні права вже розглядаються як права особи, частка якої визначається в статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають певні правомочності, визначені законом. Корпоративні права акціонерів знайшли закріплення в п. 8 ч. 1. ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства», згідно з яким корпоративні права акціонера розглядаються як множинність суб'єктивних прав, що належать особі – власникові акцій («сукупність майнових і немайнових прав»), у той час як у ГК України закріплено підхід до корпоративних прав як універсальної єдності певних правомочностей особи, частка якої визначається в статутному капіталі (майні) господарської організації.

Відстоюється позиція щодо множинного характеру корпоративних прав та доводиться, що корпоративні права є збірним поняттям, яке включає в себе сукупність суб'єктивних корпоративних прав учасника (акціонера) господарського товариства, а саме: право на участь в управлінні товариством, право на отримання інформації, право на участь у розподілі прибутку товариства та одержання його частки (дивідендів), право на одержання частини майна товариства у випадку його ліквідації та інші права, визначені установчими та локальними документами товариства і законом. Позиція щодо множинного характеру корпоративних прав цілком відповідає нормі про неприпустимість зловживання цивільними правами, закріпленій у ч. 3 ст. 13 ЦК України, зі змісту якої випливає, що засобом зловживання виступає саме суб'єктивне цивільне право, а не правомочність, що входить до змісту суб'єктивного цивільного права.

**Розділ 2. «Поняття, форми та види зловживання корпоративними правами»** складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Поняття та правова природа зловживання корпоративними правами» аналізуються основні доктринальні підходи до розуміння сутності зловживання корпоративними правами, відповідно до яких зловживання корпоративними правами розглядається як: 1) здійснення суб'єктивного корпоративного права з виходом за межі здійснення такого права; 2) здійснення корпоративних прав всупереч призначенню корпоративних прав; 3) здійснення корпоративних прав, спрямоване на реалізацію незаконного інтересу; 4) здійснення корпоративних прав усупереч загальним принципам права та моральним засадам суспільства. У підрозділі аргументується необхідність підтримання останнього підходу та пропонується сутність зловживання корпоративними правами визначати через поняття «недобросовісність». Зловживаючи корпоративними правами, учасник (акціонер) господарського товариства порушує принцип добросовісності здійснення корпоративних прав та усвідомлює, що його діями завдається шкода або створюється реальна загроза завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства.

Доведено, що зловживання корпоративними правами можливе за наявності в учасника (акціонера) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права. Визначено ознаки, які дозволяють кваліфікувати поведінку учасника (акціонера) господарського товариства як зловживання корпоративними правами: зловживання корпоративними правами можливе як у формі дії, так і у формі бездіяльності; зловживання корпоративними правами характеризується недобросовісністю учасника; результатом зловживання корпоративними правами є як завдання шкоди, так і створення реальної загрози завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства. З урахуванням вказаних ознак пропонується зловживання корпоративними правами розглядати як здійснення учасником (акціонером) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права у формі дії або бездіяльності з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам господарського товариства (шикана) або з іншими недобросовісними намірами (зловживання корпоративними правами в інших формах), у результаті чого завдається шкода або створюється реальна загроза завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства.

Визначено місце зловживання корпоративними правами в системі юридичних фактів. Відстоюється позиція, що зловживання корпоративними правами є самотійним видом правової поведінки поряд із правомірною поведінкою та правопорушенням, оскільки у випадку зловживання корпоративними правами: 1) учасник (акціонер) господарського товариства реалізує своє суб'єктивне корпоративне право, тобто така поведінка відповідає приписам юридичних норм, що не дозволяє віднести зловживання корпоративними правами до правопорушення; 2) завдається шкода або створюється загроза завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства, що не дозволяє віднести зловживання корпоративними правами до правомірної поведінки. Зловживання корпоративними правами також є складним юридичним фактом, який спричиняє виникнення охоронних правовідносин між господарським товариством та недобросовісним учасником (акціонером) господарського товариства.

У підрозділі 2.2. «*Форми зловживання корпоративними правами*» обґрунтовується необхідність виділення форм зловживання корпоративними правами. Систематизацію форм зловживання корпоративними правами пропонується здійснювати на підставі критерію недобросовісного наміру учасника (акціонера) господарського товариства.

Залежно від недобросовісного наміру учасника (акціонера) господарського товариства було визначено такі форми зловживання корпоративними правами: 1) шикана – здійснення учасником (акціонером) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам господарського товариства; 2) зловживання корпоративними правами з наміром корпоративного шантажу – здійснення учасником (акціонером) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права з наміром продати належну йому частку в статутному капіталі (належні йому акції) господарського товариства іншим учасникам (акціонерам) або господарському товариству за завищеною ціною або отримати іншу вигоду; 3) зловживання корпоративними правами з наміром незаконного поглинання та захоплення – здійснення учасником (акціонером) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права з наміром змінити контроль над господарським товариством проти волі акціонерів (учасників) господарського товариства, яким належить такий контроль; 4) зловживання корпоративними правами з іншими недобросовісними намірами – здійснення учасником (акціонером) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права з наміром отримати конкурентні переваги в рамках конкурентної боротьби або з іншими недобросовісними намірами.

У підрозділі 2.3. «*Види зловживання корпоративними правами*» проведено класифікацію видів зловживання корпоративними правами за сферою їх здійснення та виокремлено зловживання корпоративними правами: 1) здійснення яких пов'язане з участю в управлінні господарським товариством, 2) здійснення яких пов'язане з контролем діяльності господарського товариства, 3) здійснення яких пов'язане з участю в розподілі прибутку господарського товариства.

Зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з участю в управлінні господарським товариством, розкрито через недобросовісну неучасть акціонера в загальних зборах акціонерного товариства з метою блокування їх проведення. Доведено, що зазначена поведінка може бути кваліфікована як зловживання корпоративними правами. Водночас, спонукання акціонера до участі в загальних зборах акціонерного товариства є неприпустимим, тому для запобігання випадкам зловживання такими корпоративними правами пропонується законодавчо знизити планку кворуму проведення загальних зборів акціонерного товариства з 60 відсотків до 50 відсотків плюс одна голосуюча акція. Голосування акціонером «за» чи «проти» певного питання порядку денного загальних зборів акціонерного товариства не можна розглядати як зловживання корпоративними правами.

Зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з контролем діяльності господарського товариства, розкрито на прикладі зловживання акціонером правом на отримання інформації про господарську діяльність акціонерного товариства.

Зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з участю в розподілі прибутку господарського товариства, досліджується на прикладі зловживання акціонером правом на отримання дивідендів через вимогу до акціонерного товариства щодо виплати дивідендів. Доведено, що неприйняття рішення загальними зборами акціонерного товариства про виплату дивідендів не може бути кваліфіковано як зловживання корпоративними правами. Для запобігання недобросовісній поведінці у сфері виплати дивідендів пропонується вдосконалити порядок прийняття загальними зборами акціонерного товариства рішення про виплату дивідендів, а саме: встановити вимогу про те, що рішення про спрямування більш, як 50 відсотків прибутку товариства на інші цілі, ніж виплата дивідендів, може прийматися понад трьома чвертями голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі в загальних зборах товариства та є власниками голосуючих з цього питання акцій.

**Розділ 3. «Цивільно-правова охорона прав та інтересів суб'єктів корпоративних відносин від зловживання корпоративними правами»** складається із двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Визнання неприпустимості зловживання корпоративними правами у цивільному законодавстві України та інших держав», з використанням порівняльно-правового методу дослідження, аналізуються положення щодо неприпустимості зловживання корпоративними правами за цивільним законодавством іноземних держав. Увага зосереджується на державах, в яких переважає концентрована система корпоративної власності, оскільки саме для цих держав, як і для України, характерним є конфлікт інтересів між мажоритарними та міноритарними учасниками (акціонерами), в межах якого найчастіше відбувається зловживання корпоративними правами.

Наявність проблеми зловживання корпоративними правами визнається в багатьох державах світу. Норма про неприпустимість зловживання корпоративними правами передбачена законодавством Китайської Народної Республіки, у багатьох державах неприпустимість зловживання корпоративними правами ґрунтується на загальному принципі неприпустимості зловживання цивільними правами (Німеччина, більшість держав СНД), інколи проблема зловживання корпоративними правами визнається тільки на рівні доктрини та судової практики (Франція). Звертається увага на те, що у багатьох державах світу (Німеччина, Росія, Франція) визнається взаємозв'язок між зловживанням правом та добросовісністю.

Доводиться недосконалість конструкції законодавчої норми про неприпустимість зловживання цивільними правами, закріпленої в ч. 3 ст. 13 ЦК України, на якій ґрунтується неприпустимість зловживання корпоративними правами. Пропонується викласти ч. 3 ст. 13 ЦК України в такій редакції: «3. Не допускається здійснення цивільних прав з виключним наміром завдати шкоди іншій особі або з іншими недобросовісними намірами (зловживання правом)».

Відстоюється позиція щодо необхідності законодавчого закріплення норми про неприпустимість зловживання корпоративними правами, що сприятиме захисту прав та інтересів учасників корпоративних відносин від зловживання корпоративними правами і вдосконаленню правового регулювання корпоративних відносин. У зв'язку із цим пропонується ст. 10 Закону України «Про господарські

товариства» доповнити частиною 3 в такій редакції: «3. Не допускається здійснення прав, передбачених частинами 1 - 2 цієї статті, з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам товариства або з іншими недобросовісними намірами (зловживання правом)». Закон України «Про акціонерні товариства» пропонується доповнити статтею 27<sup>-1</sup> в такій редакції: «Не допускається здійснення корпоративних прав з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам товариства або з іншими недобросовісними намірами (зловживання правом)».

У підрозділі 3.2. «Правові наслідки зловживання корпоративними правами» встановлено особливий характер правових наслідків зловживання корпоративними правами, до яких необхідно віднести право суду зобов'язати особу припинити зловживання корпоративними правами та обов'язок суду відмовити в захисті корпоративного права особи. Право суду зобов'язати особу припинити зловживання своїми корпоративними правами можна визначити, виходячи зі змісту ч. 6 ст. 13 ЦК України. Доведено, що зазначений правовий наслідок може бути застосований судом лише у разі вчинення зловживання корпоративними правами у формі дій. У разі вчинення зловживання корпоративними правами у формі бездіяльності суд не може зобов'язати учасника (акціонера) господарського товариства припинити зловживання своїми корпоративними правами, тобто спонукати учасника (акціонера) до вчинення активних дій.

Відмова в захисті корпоративного права недобросовісної особи, право на застосування якої передбачено ч. 3 ст. 16 ЦК України, розглядається як особлива цивільно-правова санкція, яка полягає у відмові в застосуванні конкретного способу захисту корпоративного права і застосовується, в тому числі з власної ініціативи суду, як до позивача, так і до відповідача. Обґрунтовується необхідність законодавчого закріплення обов'язку суду відмовляти в захисті корпоративного права особи повністю або частково у разі зловживання нею корпоративними правами.

Аналізується співвідношення норми про неприпустимість зловживання цивільними правами, закріпленої в ч. 3 ст. 13 ЦК України, та норми про виключення учасника з товариства з обмеженою відповідальністю, передбаченої ст. 64 Закону України «Про господарські товариства». Обґрунтовується, що норма про неприпустимість зловживання цивільними правами має загальний характер та повинна застосовуватись у разі відсутності спеціальної норми. Тому для вирішення спору про виключення учасника з товариства з обмеженою відповідальністю суд не повинен встановлювати ознаки зловживання корпоративними правами в діяннях учасника. Застосуванню підлягає спеціальна норма ст. 64 Закону України «Про господарські товариства», відповідно до якої недобросовісний учасник підлягає виключенню з товариства з обмеженою відповідальністю. Для недопущення зловживання учасниками правом на виключення небажаного учасника з товариства з обмеженою відповідальністю обґрунтовується необхідність законодавчого закріплення вичерпного переліку підстав для виключення учасника з товариства та запровадження судового порядку виключення учасника з товариства з обмеженою відповідальністю.

## ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження розроблено теоретичні положення цивільно-правового регулювання відносин, що виникають унаслідок зловживання корпоративними правами, спрямовані на вдосконалення чинного цивільного законодавства України щодо неприпустимості зловживання корпоративними правами та на захист прав й інтересів суб'єктів корпоративних відносин. Основні положення відображено в таких висновках і пропозиціях:

1. Обґрунтовано, що недобросовісний намір характерний для зловживання правом у будь-якій формі. Під шиканою пропонується розуміти здійснення суб'єктивних цивільних прав з виключним наміром завдати шкоди іншій особі. Під зловживанням цивільними правами в інших формах пропонується розуміти здійснення суб'єктивних цивільних прав з іншими недобросовісними намірами. У зв'язку із чим запропоновано частину 3 статті 13 ЦК України викласти в такій редакції: «3. Не допускається здійснення цивільних прав з виключним наміром завдати шкоди іншій особі або з іншими недобросовісними намірами (зловживання правом)».

2. Корпоративні права як правова категорія є збірним поняттям, що включає сукупність суб'єктивних корпоративних прав учасника (акціонера) господарського товариства, а саме: право на участь в управлінні товариством, право на отримання інформації, право на участь у розподілі прибутку товариства та одержання його частки (дивідендів), право на одержання частини майна товариства у випадку його ліквідації та інші права, встановлені установчими та локальними документами товариства та законом.

Корпоративні права можуть виступати засобом зловживання правом, тобто здійснюватись учасником (акціонером) господарського товариства з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам господарського товариства або з іншими недобросовісними намірами.

3. Сутність зловживання корпоративними правами варто розглядати як недобросовісне здійснення учасником (акціонером) господарського товариства корпоративних прав. Зловживаючи корпоративними правами, учасник (акціонер) порушує принцип добросовісності здійснення суб'єктивних корпоративних прав, усвідомлюючи при цьому, що його поведінка завдає шкоди або створює реальну загрозу завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства.

4. Зловживання корпоративними правами можливе за наявності в учасника (акціонера) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права. Зловживання корпоративними правами можливе як у формі дій, так і у формі бездіяльності, оскільки зловживання корпоративними правами завжди є недобросовісним здійсненням суб'єктивного корпоративного права, а воно, у свою чергу, може відбуватись як шляхом дій, так і шляхом утримання від їх вчинення (бездіяльності) учасника (акціонера) господарського товариства.

Доведено, що зловживання корпоративними правами є завжди недобросовісним в суб'єктивному значенні, тобто учасник (акціонер) усвідомлює, що його поведінка завдає шкоди або створює реальну загрозу завдання шкоди правам та інтересам

господарського товариства. Отже, зловживання корпоративними правами може характеризуватися виною у формі як умислу, так і необережності.

Обґрунтовано, що наслідком зловживання корпоративними правами є завдання шкоди або створення реальної загрози завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства, враховуючи превентивне значення та можливий триваючий характер зловживання корпоративними правами.

5. Зловживання корпоративними правами — це здійснення учасником (акціонером) господарського товариства будь-якого суб'єктивного корпоративного права у формі дії або бездіяльності з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам господарського товариства (шикана) або з іншими недобросовісними намірами, у результаті чого завдається шкода або створюється реальна загроза завдання шкоди правам та інтересам господарського товариства.

6. Правова природа зловживання корпоративними правами полягає в тому, що зловживання корпоративними правами як самостійний вид правової поведінки є складним юридичним фактом, що тягне за собою виникнення охоронних правовідносин між учасником (акціонером) господарського товариства, який зловживає корпоративними правами, та господарським товариством, правам та інтересам якого завдається шкода або створюється загроза завдання шкоди.

7. Для спрощення правової кваліфікації поведінки учасника (акціонера) господарського товариства як зловживання корпоративними правами проведено класифікацію зловживання корпоративними правами за формами та видами. Залежно від недобросовісного наміру учасника (акціонера) господарського товариства виділяються такі форми зловживання корпоративними правами: 1) зловживання корпоративними правами з виключним наміром завдати шкоди правам та інтересам господарського товариства (шикана); 2) зловживання корпоративними правами з наміром корпоративного шантажу; 3) зловживання корпоративними правами з наміром незаконного поглинання та захоплення; 4) зловживання корпоративними правами з іншими недобросовісними намірами.

За критерієм сфери здійснення корпоративних прав виділяються такі види зловживання корпоративними правами: 1) зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з участю в управлінні господарським товариством; 2) зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з контролем діяльності господарського товариства; 3) зловживання корпоративними правами, здійснення яких пов'язане з участю в розподілі прибутку господарського товариства.

8. Від зловживання корпоративними правами необхідно відрізнити інші дії учасників (акціонерів) господарського товариства. Зокрема, не можна вважати зловживанням корпоративними правами голосування акціонером «за» чи «проти» певного питання порядку денного загальних зборів акціонерного товариства та неприйняття рішення загальними зборами товариства про виплату дивідендів.

9. Доцільно знизити планку кворуму проведення загальних зборів акціонерного товариства з 60 відсотків до 50 відсотків плюс одна голосуюча акція задля запобігання випадкам зловживання корпоративними правами шляхом неучасті акціонера в загальних зборах товариства з метою блокування їх проведення і

запропоновано відповідні зміни до статті 41 Закону України «Про акціонерні товариства».

10. Загальною світовою тенденцією є визнання неприпустимості зловживання корпоративними правами на рівні законодавства, правової доктрини та судової практики. Для забезпечення реального захисту прав та інтересів учасників корпоративних відносин доцільно закріпити на законодавчому рівні норми про неприпустимість зловживання корпоративними правами та внести відповідні зміни до Закону України «Про господарські товариства» та Закону України «Про акціонерні товариства». Внесення таких змін до законодавчих актів сприятиме створенню додаткових правових гарантій для запобігання та протидії зловживанню корпоративними правами.

11. Правові наслідки зловживання корпоративними правами є особливими у порівнянні з правовими наслідками правопорушень чи правомірних діянь, зважаючи на те, що зловживання корпоративними правами є особливим видом юридичних фактів та не належить ні до правомірних, ні до протиправних діянь. Зловживання корпоративними правами не тягне за собою застосування до учасника (акціонера), який зловживає корпоративними правами, заходів цивільно-правової відповідальності. Правові наслідки зловживання корпоративними правами спрямовані не на покарання учасника (акціонера), який зловживає корпоративними правами, а на захист прав та інтересів господарського товариства від цього зловживання. До загальних правових наслідків зловживання корпоративними правами належать право суду зобов'язати особу припинити зловживання корпоративними правами та обов'язок суду відмовити в захисті корпоративного права особи, яка зловживає корпоративними правами. У зв'язку з чим запропоновано частину третю статті 16 ЦК України викласти в такій редакції: «3. Суд відмовляє в захисті цивільного права та інтересу особи повністю або частково в разі порушення нею положень частини другої – п'ятої статті 13 цього Кодексу».

До правових наслідків зловживання корпоративними правами не можуть бути віднесені спонукання до вчинення дій, позбавлення корпоративного права та недійсність рішення загальних зборів учасників (акціонерів) товариства, оскільки це створить небезпеку для стабільності корпоративних правовідносин через втручання суду у внутрішню діяльність господарських товариств.

## **СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

1. Пашутіна В.Ю. Про неприпустимість зловживання корпоративними правами дитини / В.Ю. Пашутіна // Правничий часопис Донецького університету. – 2012. – № 2 (28). – С. 202–209.
2. Пашутіна В.Ю. Зловживання корпоративними правами при виключенні учасника з товариства з обмеженою відповідальністю / В.Ю. Пашутіна // Економіка та право. – 2012. – № 3. – С. 161–166.

3. Пашутіна В.Ю. Злоупотребление корпоративними правами путем неучастия акционера в общем собрании акционерного общества / В.Ю. Пашутіна // Закон и Жизнь. – 2013. – № 8/4 (260). – С. 168–172.
4. Пашутіна В.Ю. Зловживання акціонером правом на отримання інформації про господарську діяльність акціонерного товариства / В.Ю. Пашутіна // Підприємництво, господарство і право. – 2013. – № 8 (212). – С. 13–16.
5. Пашутіна В.Ю. Зловживання корпоративними правами у сфері виплати дивідендів / В.Ю. Пашутіна // Наше право. – 2013. – № 9. – С. 146–151.
6. Пашутіна В.Ю. Основні підходи до розуміння сутності зловживання корпоративними правами / В.Ю. Пашутіна // Юридична Україна. – 2013. – № 9. – С. 62–67.
7. Пашутіна В.Ю. Юридичні наслідки зловживання корпоративними правами / В.Ю. Пашутіна // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2013. – № 4 (55). – С. 40–47.
8. Носенко В.Ю. Порядок виплати дивідендів як об'єкт зловживання корпоративними правами / В.Ю. Носенко // Охорона корпоративних прав : матер. Всеукр. наук.-практ. семінару (провед. Лаборат. з вивч. проблем корпорат. права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України спільно з Юридичним інститутом ПНУ ім. Василя Стефаника 1 – 2 жовтня 2010 р.) – Івано-Франківськ : ПНУ імені Василя Стефаника, 2011. – С. 74–79.
9. Пашутіна В.Ю. Про сутність зловживання правом / В.Ю. Пашутіна // Методологія дослідження проблем цивільного права та процесу : матер. наук.-практ. конф., присв. світл. пам'яті О.А. Пушкіна, 26 травня 2012 р. – Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2012. – С. 259–263.
10. Пашутіна В.Ю. Зловживання правом як підстава виключення учасника з товариства з обмеженою відповідальністю / В.Ю. Пашутіна // Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин : зб. наук. пр. / НАПрН України, НДІ приват. права і підприємництва; ред. кол. : О. Д. Крупчан та [ін.]; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. – К. : Ред. журн. «Право України», 2013. – С. 145–150.
11. Пашутіна В.Ю. Про зловживання корпоративними правами / В.Ю. Пашутіна // Т. 1. Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання) : матер. міжн. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 жовтня 2012 р. – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. – С. 284–288.
12. Пашутіна В.Ю. До питання про зловживання корпоративними правами / В.Ю. Пашутіна // Проблеми цивільного права та процесу : матер. наук.-практ. конф., присв. пам'яті О.А. Пушкіна, 25 травня 2013 р. – Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ; Золота Миля, 2013. – С. 475–478.

## АНОТАЦІЇ

**Пашутіна В.Ю. Зловживання корпоративними правами: цивільно-правовий аспект.** – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне право;

міжнародне приватне право. – Національна академія прокуратури України. – Київ, 2014.

Дисертацію присвячено дослідженню цивільно-правових аспектів зловживання корпоративними правами. Розглянуто ґносеологічні засади становлення поняття «зловживання корпоративними правами», визначено поняття та правову природу зловживання корпоративними правами, встановлено форми та види зловживання корпоративними правами. Зловживання корпоративними правами розглянуто як недобросовісне здійснення учасником (акціонером) господарського товариства корпоративних прав. Досліджено норми про визнання неприпустимості зловживання корпоративними правами в цивільному законодавстві України та інших держав та визначено правові наслідки зловживання корпоративними правами. Розроблено пропозиції з удосконалення чинного цивільного законодавства України щодо неприпустимості зловживання корпоративними правами.

**Ключові слова:** зловживання правом, шикана, недобросовісність, корпоративні права, господарське товариство, зловживання корпоративними правами, корпоративний шантаж, незаконне поглинання та захоплення, відмова в захисті права.

**Пашутина В.Ю. Злоупотребление корпоративными правами: гражданско-правовой аспект.** – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальная академия прокуратуры Украины. – Киев, 2014.

Диссертация посвящена исследованию гражданских правоотношений, возникающих при злоупотреблении корпоративными правами.

В первом разделе раскрываются ґносеологические основы исследования понятия «злоупотребление корпоративными правами», выделены основные этапы становления в гражданском праве понятия «злоупотребление правом», проанализированы основные подходы законодателя и доктрины права к определению понятия «корпоративные права».

Во втором разделе исследованы понятие, формы и виды злоупотребления корпоративными правами. Сущность злоупотребления корпоративными правами состоит в том, что злоупотребление корпоративными правами – это недобросовестное осуществление корпоративных прав участниками (акционерами) хозяйственных обществ. Злоупотребление корпоративными правами определено как осуществление участником (акционером) хозяйственного общества любого субъективного корпоративного права в форме действия или бездействия с исключительным намерением причинить вред правам и интересам хозяйственного общества (шикана) или с иными недобросовестными намерениями, в результате чего причиняется вред или создается реальная угроза причинения вреда правам и интересам хозяйственного общества.

Обосновано, что злоупотребление корпоративными правами является сложным юридическим фактом, который влечет возникновение охранительных правоотношений между недобросовестным участником (акционером) и

хозяйственным обществом, является самостоятельным видом правового поведения и не относится ни к правомерному поведению, ни к правонарушению.

Классифицированы формы и виды злоупотребления корпоративными правами. В зависимости от недобросовестного намерения выделено четыре формы злоупотребления корпоративными правами: шикана; злоупотребление корпоративными правами с намерением корпоративного шантажа; злоупотребление корпоративными правами с намерением незаконного поглощения и захвата; злоупотребление корпоративными правами с иными недобросовестными намерениями. Выделены виды злоупотребления корпоративными правами в зависимости от сферы осуществления корпоративных прав: злоупотребление корпоративными правами, осуществление которых связано с участием в управлении хозяйственным обществом, с контролем над деятельностью хозяйственного общества, с участием в распределении прибыли хозяйственного общества.

В третьем разделе проанализировано законодательство Украины и зарубежных стран относительно признания недопустимости злоупотребления корпоративными правами, предложено закрепить на законодательном уровне норму о недопустимости злоупотребления корпоративными правами и внести соответствующие изменения в Закон Украины «О хозяйственных обществах» и Закон Украины «Об акционерных обществах».

Установлены правовые последствия злоупотребления корпоративными правами, к которым отнесены право суда обязать лицо прекратить злоупотребление корпоративными правами и обязанность суда отказывать в защите корпоративного права лицу, злоупотребляющему корпоративными правами. Обосновано, что к правовым последствиям злоупотребления корпоративными правами не следует относить понуждение к совершению действия, лишение корпоративного права, недействительность решения общего собрания участников (акционеров) общества и иные последствия, расширяющие вмешательство суда во внутреннюю деятельность хозяйственных обществ.

**Ключевые слова:** злоупотребление правом, шикана, недобросовестность, корпоративные права, хозяйственное общество, злоупотребление корпоративными правами, корпоративный шантаж, незаконное поглощение и захват, отказ в защите права.

**Pashutina V.Y. The corporate rights abuse: civil law aspect.** – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in law, speciality 12.00.03 – Civil law and civil procedure; family law; international private law. – National Prosecution Academy of Ukraine. – Kiev, 2014.

This thesis examines the civil law aspects of the corporate rights abuse.

The author tried to implicate the gnoseological basics of corporate rights abuse concept formation and to give definition and to show legal nature of corporate rights abuse, forms and types of corporate rights abuse. Corporate rights abuse is considered as bad faith execution of corporate rights by member (shareholder) of business association. The paper investigates provisions regarding recognition of inadmissibility of corporate rights abuse in civil legislation of Ukraine and other countries and determines legal

consequences of corporate rights abuse. This work propose to improve civil legislation of Ukraine now in force on inadmissibility of corporate rights abuse.

**Key words:** abuse of the right, chicane, bad faith, corporate rights, business association, corporate rights abuse, corporate blackmail, illegal takeover and seizure, denial of rights protection.